

برگه‌هایی از تاریخ جنبش کارگری ایران (1)

از آنجایی که تاریخ جنبش کارگری و چهره های مبارز و پیشرویی این جنبش در ایران گمنام و بی نام و نشان مانده ، سایت " کمیته هماهنگی برای ایجاد تشکل کارگری " وظیفه خود می داند گامی در راستای معرفی تاریخ جنبش کارگری ایران و چهره های فعال و پیشرویی آن بردارد. به همین منظور از این به بعد به طور منظم هر دو هفته یکبار بیوگرافی فعالان و تحولات و تجارب تاریخ این جنبش (اعتصابات- اعتراضات- تشکلهای کارگری و ....) را در سایت منتشر خواهیم کرد.

افشین شمس قهفرخی-4 دی 1385

محمد تنها(اسماعیلی) (تولد؟- فوت 1312 خ. /1932 م.)

«محمد تنها» که در دوران فعالیتش با نام تشکیلاتی «اسماعیلی» شناخته می شد در شهر تهران و در خانواده ای فقیر متولد گردید.

فقر و شرایط نامناسب معیشتی خانواده باعث شد تا محمد از کودکی در چاپخانه ها به عنوان کارگر مشغول به کار شود. زمانی که اتحادیه کارگران (اتحادیه مطابع طهران) به همت «محمد دهگان» و «محمد پروانه» در حال فعالیت بود، محمد 17 ساله به این اتحادیه ی کارگری پیوست و در مبارزات طبقه ی کارگر ایران عملاً سهیم شد .

پس از فعال شدن شاخه ی تهران « حزب کمونیست ایران -عدالت» (حکا)* وی به عضویت این حزب در آمد(1300 خ.) و همزمان فعالیتش را در اتحادیه کارگران پی گیری کرد.

در پی تصمیم «اتحادیه مرکزی کارگران ایران» و کمیته مرکزی حکا در سال 1303 خ. به همراه دو نفر دیگر از فعالان کارگری برای تحصیل در مدرسه «کوتو»** به اتحاد شوروی مسافرت کرد.

محمد در آن مدرسه پس از طی دوره آموزش مقدماتی به دوره تکمیلی وارد شد. او در این دوره ضمن کار در کارخانه در مورد ایجاد سندیکاها ی کارگری و نحوه ی صحیح تشکل یابی کارگران هر واحد تولیدی آموزش دید و این دوره را با موفقیت به پایان برد.

از اردیبهشت 1306 خ. به دستور رضا شاه ،شهربانی حمله وسیعی را به اتحادیه های کارگری آغاز کرد. در این زمان محمد به همراه «مرتضی حجازی» (یکی دیگر از فعالان کارگری) به سازماندهی نیمه مخفی کارگران چاپخانه های تهران مشغول و «اتحادیه کارگران چاپخانه» را مجدداً احیا و فعال کرد. این اتحادیه قوی ترین اتحادیه کارگری در آن زمان محسوب می گردید. این در زمانی بود که جنبش کارگری و پیشروان آن خواستهای رادیکالی از جمله :

- 1-به رسمیت شمردن اتحادیه های کارگری از سوی دولت و صاحبان صنایع
  - 2-حق اعتصاب و آزادی انتشار نشریات کارگران
  - 3-بر قراری 8 ساعت کار روزانه
  - 4-منع کار شبانه زنان و کودکان و منع استخدام کودکان زیر 14 سال
  - 5- برقراری مرخصی با استفاده از حقوق برای زنان باردار
  - 6- مشارکت شوراهای کارخانه در تنظیم روابط کارگران و مدیریت کارخانه
  - 7- تعیین حداقل دستمزد توسط اتحادیه های کارگری
- و ... را مطرح و بر سر آن مبارزه می کردند.

در آبان 1306 خ. محمد به عنوان نماینده بخش کارگری حکا در دومین کنگره ی این حزب شرکت کرد. پس از اتمام کنگره به عنوان یکی از رهبران شاخه ی کارگری حکا انتخاب شد و برای سازماندهی اتحادیه های کارگری و کارگران در اصفهان به همراه دو تن از فعالان کارگری، «نصر الله کامرانی» و «یوسف زاده» به سوی این شهر حرکت کرد.

بر اثر بحران اقتصادی 1929-1932 م. (1308-1313 خ.)، وضعیت اقتصادی ایران نیز رو به رکود و دچار تورم بود و بار این تورم بر دوش طبقه کارگر ایران قرار داشت. به همین دلیل بین همین سالها اعتصابات زیادی تحت رهبری اتحادیه های کارگری نیمه مخفی در ایران در جریان بود.

مثلت اصلانی - تنها - یوسف زاده به مثابه سازماندهان کارگری بر همین اساس و با تلاش بی وقفه موفق شدند تا سال 1309 خ. «اتحادیه کارگران چاپخانه های اصفهان» را در شرایط خفقان و سرکوب سازماندهی کنند.

در 15 اردیبهشت 1310 خ. محمد و یارانش به کمک اتحادیه اعتصاب عظیم کارگران اصفهان را سازماندهی نمودند. این اعتصاب با حضور کارگران چاپخانه ها و کارخانه های نساجی و تظاهرات آنها در خیابان چهارباغ این شهر انجام شد.

در راس کارگران اعتصابی حضور کارگران کارخانه «نساجی وطن» بسیار چشمگیر بود. در اثر این اعتصاب ساعات کار از 12 ساعت به 9 ساعت کاهش پیدا کرد - دستمزدها 20% افزایش یافت و جریمه کردن کارگران منسوخ گردید. محمد و نصرالله در جریان اعتصاب توسط نظمی و عوامل کارفرمایان اصفهان شناسایی و دستگیر شدند. در جریان انتقال این دو فعال کارگری نصرالله موفق شد بگریزد اما محمد به زندان قصر تهران انتقال یافت. او 2 سال رادر بدترین شرایط در زندان انفرادی و تحت شکنجه گذرانید. وی در اثر این فشار و شکنجه ها دچار اختلال حواس و جنون گردید.

«محمد تنها» سرانجام بر اثر فشارهای وارده در سال 1312 خ. در زندان قصر تهران جان باخت.

محمد تنها را از جمله فعالان کوشا و خستگی ناپذیر جنبش اتحادیه ای در ایران (1300-1310 خ.) می شناسند. او موفق شد تا در دو شهر کارگری آن زمان (تهران - اصفهان) در دوران سرکوب رضاشاهی، دو اتحادیه قدرتمند کارگری را سازماندهی کند و در به دست آوردن مطالبات کارگران مبارزات مثبتی را انجام دهد. وی علاوه بر دیدگاههای مبارزاتی و انقلابی دارای ویژگی های برجسته ی اخلاقی و از خود گذشتگی ویژه ای بود. «ضیا الدین الموتی» در کتاب «فصولی از تاریخ مبارزات و سیاسی و اجتماعی ایران» در مورد وی چنین می نویسد: «یکی از اعضای دفتر حزب اسماعیلی کارگر چاپخانه بود که خیلی صمیمی و با جدیت در تشکیلات فعالیت داشت. روزی که برای تشکیلات حزب و اتحادیه {کارگری} پول لازم بود تا خرج کنیم اسماعیلی گفت: من مادرم يك جفت گوشواره و يك جفت دستبند دارد من می توانم از او بگیرم و برای تشکل و حزب خرج کنیم. البته ما نپذیرفتیم. ولی همیشه صمیمیت و صداقت اسماعیلی را به خاطر داریم.

توضیحات

* این حزب در تیر 1299 خ. در انزلی تاسیس گردید و در واقع ادامه دهنده را «حزب عدالت ایران» محسوب م گردید. این حزب را با نام «فرقه ی اشتراکیون اکثریون ایران - عدالت» نیز می شناسند. حکا عضو بین الملل سوم (کمینترن) بود. و حوزه ی فعالیت آن تا اواخر سال 1299 خ. در ترکمنستان و آذربایجان شوروی و گیلان و آذربایجان ایران و پس از این تاریخ در شهر های رشت - انزلی - تهران - مشهد - تبریز - مراغه - اصفهان - آبادان و کرمان قرار داشت.

عمده ي اتحاديه هاي كارگري بين سالهاي 1300 تا 1312 خ. به نوعي يا با اين حزب در ارتباط بودند و يا از آن تاثير مي پذيرفتند. اين حزب در ايجاد اتحاديه هاي معلمين و دانش آموزان در تهران نيز فعال بود. فعاليتهاي اين جريان در سال 1305 خ. پس از حمله شهرباني به جلسه جشن اول ماه مه كارگران در تهران به طور ضمنی ممنوع گرديد و تا سال 1306 خ. به طور نيمه مخفي فعاليت مي نمود و در سال 1306 از سوي رضا شاه يك حمله سراسري به احزاب و اتحاديه هاي صنفی سازماندهي شد و فعاليت اين جريان نيز براي هميشه ممنوع اعلام گرديد و فعالان آن تحت تعقيب و دستگيري قرار گرفتند. با دستگيري بسياري از رهبران حكا در دو مقطع 1310 و 1317 خورشيدی و قتل عام بقيه رهبران و اعضاي مقیم اتحاد شوروي در تصفيه هاي خونين استاليني عملا اين حزب از بين رفت. از جمله فعالان حكا مي توان به مير ايوب شكيبا- اواتيس سلطان زاده- كريم نيك بين - حيدر خان عمو اوغلي - ابوالقاسم ذره- عبدالحسين حسابي نام برد.

** کوتو مخفف اسم «كومونيستي چسكي يونيورسيتي تروژنيكا وستوكا» (دانشگاه كمونيستي زحمتكشان شرق) مي باشد. اين مدرسه ي سياسي صنفی در سال 1920 م. وبعد از تصويب مصوبات كنگره ملل شرق در باكو جهت تربيت كادرهاي حزبي و كارگري ايجاد شد. دوره ي آموزشي اين مدرسه 2 بخش مفدماتي و تكميلي بود. در بخش تكميلي محصلين در دو رشته كار «سنديكايي واتحاديه اي» يا «ديپلمات سياسي» تحصيل می نمودند. اين مدرسه پذيراي كارگران مليتهاي مختلف بود.